

57

ונתקיים בנו מקרא שכתוב: „לא שדלית ולא שקטתי
ולא נחתי — ויבא רובי' (איוב ג'). ובשעה שאנו
מרריעים כנגד קושי השעבוד מן החוץ אין אנו
מטורלים לדחריע כנגד לקוי ההבנה מבפנים.

היא קשה-מצד פרטי התקנות המונעים כל אפשרות של ביזור הישוב היהודי בארץ מבחינת ההתרחבות ההכרחית, והיא מעליבה - מצד האומי הכללי של התקנות השולל מאת העם היהודי את הזכות האנושית במדה שזה ליתר תושבי הארץ.

אולם, אם הנקודות השליליות האלה הן כבר נתונים ב כ ח ה של המדיניות הבריטיות כפי שהובעה בתעודת הספר הלבן, ועוד מאז פרסום התעודה הזאת הובעדה כלעומת זה חרדריז היהדות ומחאתה כלפי הרצון בלבד — כפולים שבעתיים הם חומר הגזרה וגודל העלבון כאשר המדיניות הזאת הגיעה לכלל מעשה ומרובים הם מי כמה וכמה כאשר מצאו את היהדות בשעת מכוכה וצרה מצד אחד ובשעת קשרי אמונים ותקוות מצד שני.

— כחות חשובים ואינכים צמאי דם הכריו
מלחמה ביהדות, ואגב סיכויים מפוקקים בהצלחתם,
במלחמה כללית שנסתבכו בה. הרי דם מחוקקים
בכל אכזריותם ביהודים וביהדות שהם מוגשים
בדרכם. כשעמי הדמוקרטיא הכריו מלחמה כנגד מלכות
הרשעה ואביוניותה, ה' זה דבר המובן מאליו שקבוצי
היהודים אשר בכל המקומות תלו תקוות מרובות
בהתגברות עמי החפש על שלטונות הדכוי והנאצה
וקשרו מיד אמונים לברית המעצמאית ודמוקרטיות.
על סנת לעזור ולהעזר במערכה הזאת הקשרה,
וכנראה גם ארוכה.

הרונאים המיוחדים האלה חיזקו והידקו עוד יותר את הקשר הסגולי שהוקם בעזרת ההשגחה מאז תום המלחמה העולמית האחרונה בין עם ישראל וארץ ישראל לבין בריטניה הגדולה והיוו אסופא גורם חזק שדייה צריך להשפיע לטובת דתית הגזרה שנוכחה בספר הלבן: התרופות עמרות הקיום של דתיות בגולה מחזקת את הדרישה ומגבירה את ההכרח שארץ ישראל תמלא יותר ויותר את תפקידה להקלת סבלות העם

בגולה — זהו מהד גיסא, ומאידך גיסא — הסתעפות
אויבים והתפשטות נגד הרשעות, הבליטה ביתר שאת
את ההדדיות ועבודת הגומלין שבין היהדות לבין
היאומה דהבריטירא ופורה כמו עננים שבאו
לפני זה להקים חץ ביניהם. הרושם שהשאיר אחריו
ספר הלבן בשעתו בקרב היהדות נחנף כלל דתו
עם פרוץ דומיליטמה, ובא רשום אחר במקומו כי
גם הממשלה הבריטית לא רחמס לחסל את מדיניות
ההגבלה או עכ"ם תמצ' לפי סעדי פלעשות 'צעדים
בכוון המדיניות הזאת כלפי היהודים.

— כל זה נאמר מצד ההרגשה הפנימית של היהדות בכלל. ושל הישוב הדינודי בארץ בפרט, ומנקודת הרגשה זו וגם ממבט ההגיון והשכל, הרי יש בגזרת הצמצום של זכויות היהדות בארץ ישראל אשר גוררת אחריה בהכרח תוצאות שליליות להקשר שבין היהדות הארץ ובריטניה. משום גזרה חמורה מאד לגבי כלל היהדות ומשום עלבון חמור ליהדות

האריי.
ומהיך כך אין מלא שדחקנות בנוגע
לקרקעות אריי גרמו לאכזבה מרה ולהתרגזות ניכרת
בקרב היהדות. ועוררו סערות מחאה.

ומשום כך גם מובן, למה תלו היהודים תקוות
ברצונות דהכוח בפרלמנט הדכרטי. בשאלה חשובה
זו אשר נראית כמזורה גם בעיני בלרי יהודים.
ואם גם אין להפריז בתקוה זו, ואם בכלל בשערי
כתיבת הרברים אין להניד דבר ברור, בנוגע להשפעה
שרוצה להכוח בפרלמנט על שינוי התחוקה או
על ידיהיה — הרי בכל זאת יש לראות מכאן שהעם
היהודי מתחזק לשמור אמונו להאומה הבריטית
ומקוה למצא כזאת גם בהשפעה נגדית, אשר הביא
טוים לשוני יחסים ולהידוק הקשרים בין ששת
הגורמים.

כאמור לא תוכל דיהדות למצוא תנאים מקילים באיזה דתסברים וגמקים מוליכים שיבוא מהמקומות הרשמיים להצדקת תקנות החגבלה בצורתם הנוכחית. כל היהדות בדעה אחת רואה את הגזרה כמתבקשת המורה בזכויותיה ובזכויות הישוב היהודי בארץ ישראל, ומוציאת את עצמה נעלבה מאד עם בחירת שעה בלתי מוצלחת זו לביצוע תחוקת הגבלה כזאת. ואין ספק שכלל היהדות עוד ימצא בכל אופן דרכים לביטול רוע הגזרה ולהמשכת מאמציו לבנין וישוב ארץ ישראל בכל מלא רחבה וארכה, בעזרת ה' קונה שמים וארץ. ואם חיו לא נמצא אזנים קשובות אצל ראשי הממשלה הבריטית כהיום הנה, נמצאם מאר או מחרתים, והרבה דרכים למקום להעבירנו על כל המכשולים אשר הם.

אבל בשום אופן אין להצדיק את המחאה כלפי הגורם בצורה שנתנו לה המונים משולבים מכינינו בחמשה-עשר ימים האחרונים בירושלם. תל אביב והיפה אין לנו נוטים להגיד שהאחריות להתפרצויות ההמוניות של המוני נוער יהודי נופלת אך ורק על

מנהיגי הישוב בארץ, מכשי שזין לנו רוצים להאמין שהתופעות המבישות היו מודרכות ומוחזקות ע"י המנהיגים הללו בכונה מחושבת. התמונים היהודים בארץ שנשארו בעוז ארץ התקפות הדמים במשך שלש שנות המירור הערבי הנושאים בכאב לב את משיטת מלינו היהדות בגולה — המונים אלה נפגעו קשה עם הנסיון להשמיט את הקרקע מתחת רגליהם גם כן. בארצם, ולא הוצרכו להדרכה מיוחדת כדי לעוררם במחאתם. יתכן, אמילו שהמנהיגים היהודים לא עצרו כח לרסן את סערת התמונים אחרי שהתפרצה בכל חוקפה אבל דבר ברור הוא, שאתריות גדולה נוספת על אלה שלא ראו את התוצאות מראש ולא עמדו מלכתחילה בפני העם, ובפני הדמונים להזהירם כנגד מעשים בלתי כשירים.

ההפגנות השקטות ברחובות קריה בצורה שנתנו להן חסומי מוח ובחוצאות שהביאו בעקבותיהן — חושבנו שיגיע זמן והכל יודו כי היו משגה גדול והאינדיבידואלים החמורים עם כחות המשטרה והצבא אין בהם כלל ברכה ליישוב היהודי אבל לעת־עתה כבראשונה שולט ברחוב ה-ידריאל של "כח הגורף" להראות גלוי לכל העמים שגם אנו יכולים מבלי להשכיח לדעת את תוצאות ההשתוללות הזאת שבכל אופן לא יהיו לשבחוננו מכל הבחינות.

לא רק זאת שהסכונים לעורר ע"י התפרצויות המוניות, בלתי ישרות את המצפון הישר של פלוגי ואלמוני — הגם מפקקים. ולא רק זאת שתופעות כאלה נושאות בחובן דורס כלכלי שבאופן יחסי אילו נופל מסכנת דהרס המאמיר מצד הגזרה מן החוק, ולא רק זאת שאין תופעות השתוללות הגבולות במדה ידועה גם עם הוללות ופעולות גרוי אינן הולמות את רגשותינו בשעה זו ואינן מבטאות את עומק מחאתנו כלפי המתעללים בזכויותינו היסודיות, ומכסים שאין בהן תרופה למכרנו שהוכינו בית מאהבינו, ולא רק זאת שאין דבר זה

רצוי בשום זמן, ובימים האלה לא כשיכ, לקלקל את יחסינו עם כחור השלטון הפונים של הארץ עם כחות הצבא, שבאו לכבד במטרות אחרות שאנו שותפים להן ועלינו לעודד אותן, כחות שברוך כללי אינם נושאים לגמרי באחריות הגורם — אלא שאנו צריכים להביא בחשבון גם את הרוצאות של הרגל עבירה, כשאנו משאירים לנוע הגלגל ולהמונים הנמשכים אחריהם את הזכות להשתלט על הרחוב ועל חיי הרחוב ברוח גבורה, המסתים כמעט חמיד ברוח טירוף ומעשי פשע לאחריהם ולצמטם.

אפשר, שיביטו על הדברים הנאמרים כאן
במהותן ואולי גם בכעס; אחרים אולי יבואו בתוכחה
שלא כל רחשי וחששות לב צריך להעלות על הכתב
ועוד יותר עתה בעצם ימי המערכה. אבל אנו אומרים
וזאת גלוי דוק: עתה: דים הימים המעטים שעברו
עלינו לשאת בעול כל ההססדים הפנימיים והחיצוניים
שנזכרו לעיל; ואולם אילו ידענו שהגיע הסידור
לסיום — החרשנו, אלא שאנו חוששים מאד מפני
המשך, אם ח"ו הימים הבאים לא יביאו אלינו טובה,
ובשביל כך מצאנו לנכון להתריע כנגד חורשי הרע

שבמים באותה שעה שאנו מתריעים נגד המזמורת
מבחוץ.

אכן יש עוד מה להגיד כלפי השתוללות:
יום השבת העבר, היה יום סוער במחנה הנלחמים,
והילולי השבת הפומביים והגסים ביותר נעשו בשאט-
נפש כמיליו יצאו דוממגנים והמשתוללים למלחמת
מזוה.

ואם יבקשו אחרים דוֹכּוּחַת לִגְבִי הַהַפְסָדִים
הַכּוֹכָבִים בַּחוּצָה מִן הַקֶּרֶת אֶפִּילוּ לִשְׁם מַטְרֵה
הַכִּי נִעְלָה — בְּשִׁבְלֵנוּ הַיְּהוּדִים שׁוֹמְרֵי אֲמוּנָה וּמִסֻּרָה
שִׁמְשׁוּ מַעֲשֵׂי הַחֲלָלִים הַפְּרָאִיִּים בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת הַזֶּה
מִסְפִּיקָה כִּי דְרִכֵּיהֶם שֶׁל אֲדִיָּה לֹא יִצְלָחוּ.

— אם גם דרכים אלה מובילים לשאיפה
הלאומית, להיות ככל הגוים בית ישראל—הרי הם
רק יגלו את קיומה של השאיפה הזאת ולא יביאוה
אל המטרה... אין אנו מסוגלים להתחרוזה במקולקלים
שבהם. והדברים ארוכים !
ועוד דבר :

בכל הדברים שבכתב, בעתונות ובכתרונים ובדברים
סחאה גגד הגזרה הרבו להשתמש בימים האחרונים
בפסוקי התנ"ך, דבר העושרי דרך כלל רושם
מלבב מאד (אם כי בפרטות יש לזכור שבכל גליונות
ההיה האלה נוהגים אחיכ מנהג ביוני). יתכן שיש
כאן לפנינו מפנה יסודי בהכרת הכריות אחרי שנבחר
למח כן רק היעודים הארץיים הם הסומכים ארר
גורלנו ולא היעודים וההבטחות האנושיים בני הלוף.
כי לא איש ו יוכזב כן אדם ויתנחם? יתכן.
שבכל העובר עלינו חסות לבקיים יבש מקור
הבטות, וזין ברירה אלא לחזור למקורות ראשונים
בעלי החזון הנצחי; ויתכן גם שרק פחד האנזנדרה
אילצה להשתמש בלשון ופסוקי הנביאים לשם הבטח
וגשות המהפח שכלב. אבל באיו פנים שיאמר
לנו הדברים האלה? הרי עומדים אנו ותמהים
כיצד אפשר להעלות על הלב ועל בד החיים רק הצאי
פסוקים ובאותה שעה להתעלם מהסוף פסוק או
החילתות כיצד יתכן לזכור את יעודי התורה והנביאים
לע ת י ד ובאותה שעה להתעלם מהתנאים היסודיים
בצורת ד ר י ש ו ת והנחות ב ה ו ת שרק על
על פיהם חרני הולכים בטח לקראת העתיד? !
והמסקנה היחידה היא :

לשאת לבכנו ועינינו לשמים בלחש שפתינו:
 "ה' ככל צדקתך, ישב נא חרון אפך מעירך ירושלים
 הר קדשך, כי בהסאתינו ובפגועות אבותינו ירושלים
 ועמך למרמה ל כל סביבותינו".

— ואמנם כן באין חזון יפרע עם, ושומר
חורה אשרהו.
בשולי הדברים:

הנה כי כן, פחד פחדתי ויאתוני ואשר יגורתי
 בא' לי'. ביה הנבחרים הבריטי אשר ברוב מכריע את
 מדיניות הממשלה בקשר עם שאלת הקרקעות. ועל
 העם היהודי כולו שהמנוס על ארץ ישראל ניתן
 לבריטניה. לטובה כולו, ובפני השבוב היהודי בראש
 הממשלה המנדטורית קבלה עליה ההחייבויות בידי
 לאומיות לטובתו והתפתחותו — הוסל' עתה תפקיד
 אחראי גדול מאד : להמשיך את המערכה נגד הנוהג
 הקסל! אבל יחד עם זה עומדים כולנו בפני שאלה
 המעצרים עוד יותר גדולה : כיצד להתאים את
 המערכה הזאת שלא תפגע כלל במערכת האחרת
 שבה אנחנו חיים? עם גוררי הגזרה?

— בהפגנות ובהפרצות המוניות — בודז'י
שלא נצליח אף לא בחזית אחת!

ואל יהיו הדברים האלה קלים בעיני מי שהוא |
שמואל שין

שמואל שין

סיים הנהיץ מבריסק שלחו מנה יפה לביתו, ומיני אז חדל הנפטר להטריד את מנוחת בנו המסכן.

ובעין זה מצינו כתוב במ' חזיונות למרח'ו בזה הלשון :

בשנת שניו בליל ר"ח טבת ראיתי בחלום נפש הר"ר יצחק סמינו המנון שנפטר זה שלש שנים מחולי הכבד וחולי המעיין ואמר לי הנפטר הנה אני אבא אליך שחתקנני, למחרת ספרתי החלום לפני בני הישיבה והנה שם בכפר, עין זיתון שעי צפת הובילו הגויים על דשחוט ויברה מהם ויכנס אל בית סדרשי ויעדה עלל האיצטבא אשר שם קובעים ישיבה אני והחברים ושם שולחן המנוחים עליו ספרים שאנו לומדים בהם ויחיצב העגל עם שתי רגליו על האיצטבא ושתי ידיו על השולחן מכיש בפני ועיניו וולגות דמעה ובני הישיבה רואים ויתמחו ואמרתיו להם זה הוא החלום שספרתי לכם או יצאנו לחוץ וקנינו העגל מאת בעליו ונשחטו בכוונה דתקן נפש המת המולוגל בהעגה, וברקני אותה אחיב ונמצא כשר בלי פקפוק כדל, ואמרתיו אל החברים קרעו את הכבד ותמצאחו נרקב (כמו שהיה הנפטר ר' יצחק סמינו לפני מותו חוצה כמהלך הכבד) ויקרעוהו החברים וימצאחה כל המפגפות נרקבים ותולעים ארוכים רבים דאין מספר או צויתת להם שיתורו שלא להשליך סמנו אפילו כל שהוא לאיבוד וכי עשו, ויגקרו כל התולעים וכד החלב האסור מבשר העגל, ולא אבדו סמנו כל שהוא מן הטותר לאכילה ולא הנחתו לאכול סמנו שום זר, כי אם אנחנו לבד בכוונה לתקן את הנפש ההוא עיי מעורר מצוה שסימנו או מסכת חנינה וגם הי' ר"ח וחנוכה אחיב בלילה שלאחריו איתי בחלומי נפש הר"ר יצחק סמינו המנון הגיל ואמר תנוה דעתך כשם שהנחת דעתי עכ"ל.

(עוד יבא אי"ה)

הרב ש. ב. שולמן סנהדריה מרכז ירושלים

(המשך)

אין עושין גמשות לצדיקים, מעשיהם
הטובים ודבריהם הם הם זכרונם. (חז"ל)

בזמן שרבו הנהיץ הרומייל רוסקין וצוקל שמש ברבנות
בבריסק היה חתת רשותו שוחט דמחא ר' חיים יוסף ארי' פרעגער
בעמחם, מנחת יוסף ב' חלקים גדולים, עד הלכות שחיטה
ובדיקות קדושי כל הדינים השונים והדעות ראשונים ואחרונים
(שנב: המכבר מביא שם) גם הרבה תשובות הלכה למעשה
בענינים חמורים אלו מאת טרן הנהיץ מבריסק הגיל) ומביא שם
מעשה נורא ששמע מפי רבנו שאירע לו בעצמו ובנוכחות כל
אנשי העיר. בעת היותו אברק קובנא בא לפניו איש אחד מתושב
העיר וסיפר לו איך שאביו הנפטר זה לא סבבר בא אליו בחלום
ומחנן לפניו היות שנחלגלל כשור שחור אצל ערד ידוע בכפר
הסמוך לקובנא ודירתו של הערד עומדת בקצה הכפר, והשור הזה
עומד למכירה בסך שמונים רובל בדם הערל בעדיו מוכן להוריד
את המחיר עד ארבעים רובל, ולמעה"ש ישהרל לקנותו ממנו
ולמסרהו לבית המטבחים לשחיטה וישניחו בשבע עינים שיצא
כשר ועיי הברכות שיברכו על בשרו תחוקן נשמתו החוטאת
בפעם הראשונה ענה לו רבינו באירוניה: למה לא הביא לך אביר
הנפטר גם כסף קננית השור ההוא והוצאות הנסיעה לשם...
והלך לו האיש.

שוב חלם האיש אותו החלום בדיוק וחזר ובא לפניו, ורחה אותו רבנו: דברי תלמוות אינן מעליקין... ומאז חרד האיש להופיע

חנאי החתימה
בארץ: לשנה 500 מיל. לחצי שנה 250 מיל.
באנגליה לשנה 15 שילינג. באמריקה 3.50 דולר.
בשאר ארצות לפי ערך זה. בארצות הולנד הנמוכה 2 דולר.
מאמרים וכתבות שאינם נדפסים אינם מושבים המו"ל: **אנדרת ישראל**
העורך הראשי: **הרב משה בלויא**
העורך האחראי: **משה גליקסמן-פרוש**
דפוס: **ה. צוקרמן ירושלים**
האדריסה לכל עניני המערכת וההנהלה:
Red. KOL ISRAEL P.O.B. 776
Jerusalem Palestine
טל. 4451 מספר הטלפון
המערכת מחוזה לקבל בכל ערב משעה 4.30 עד 6
ומן הדפוס הגדולה
ירושלים ערש"ק 5.04 - מוצש"ק 6.18

קור
ירושלמי
אורנן היהדות החרדית בארץ-ישראל
יו"ל פעם בשבוע

נאכ"ד פו שבוע לארץ ישראל
בהסתדרות ברכו אנדרת ישראל בא"י שלחה הממשלה הגרופית להקונסול הבריטי בשווייץ רשיון עליה לא"י עבור כקשת הגאון המפורסם וכו' מוה"ר עקיבא שרייב בער שלויא נאכ"ד פרשבורג יע"א.
מנבית קמחא דפסחא
ליד העדה החרדית
באלה הימים נגשת העדה החרדית להעמדה של מנבית קמחא דפסחא.
מובן שהשנה יהי צורך להגדיל יותר את המנבית לרגלי ריבוי הנזקקים מתושבי עיריית וכן מהיהודים החרדים שנמלטו מארצות הרשעה.
שבת מברכין
החולל ליל ו' שעה 8 עם 19 מינוט 11 חלקים (שאי' שעה פעם 24 מינוט 2 חלקים) א' דריח יום א' בדרית יום ב' (השבת פרשת שקלים)

קול קורא
לאחב"י בכל אחר ואחר!
בלב שבו ורצון, אנו פונים בקריאה של עזרה והצלה, לאחב"י בכל מקום שהם, שיצילו את המוסד החורני הענקי שלנו, הנמצא במבוכה גדולה וזקוק לעזרה חפזה ומיידית.
האסון הגדול של חורבן האומה הישראלית, הטובעת בים של צרות, וחורבן מאות הקהלות של ארצות הדמים אוסטרית וצכסלובקית, זעזע אותנו עד היסוד. אחב"י של ארצות הדמים האלה, שהם היו עד עכשיו עורק החיים של מבצר התורה הגדול שלנו התמוטט. מאות הקהלות שהמכו בנו עד עתה נחרבו, ועם חורבןן הולך ונחרב חיש מקור רוחני גדול זה. הקיים כבר יותר מיובל שנים ואשר ממנו שאבו תורה ויראש מאות ואלפים מישראל, על ידו נתגדלו ונחנכו מאורי רבנים וגאונים העומדים בראש היהדות החרדית בארץ, ומאירים באור תורחם את כל רחבי העולם.
אנו מוצאים חובה לנפשנו, לגלות את צערנו ברבים, כי מבצר התורה הגדול הזה, עומד חיש בסכנה של סגירת!
גדול הוא כאבנו, גורא הוא מצבנו, מלמדי חת"ת רעבים לחם, ממש, משועים לעזרה ואין מושיע!
בהיותנו מתלבטים בתפקידנו הקשה הזה, עומסי דאגה וחרדים לגורלם המר של בני תורה אלה עם מאות המשכילים, החלטנו לצאת בקריאה גדולה זו אל אחב"י רחמנים בני רחמנים בכל מקום שהם: הצילונו נא!
הצילונו נא בעזר מועד, שלא נחיו נאלצים חלילה לעזוב את משמרתנו, שלא יתפורר הלילה צאן קדשים אלה, מאורת הילדים הרכים הענוגים, ברחובות קרי' מבלי מאסף.
הצילו את המוסד הענקי הזה מסכנה של סגירה חיש! הושיטו לנו יד אחים מצילה! האזינו לנאקתנו ובואו לעזרתנו!
זכות תוה"ק וזכות תשבי"ר אשר בהבל פיהם אנו חיים וקיימים, תעמוד לנו בעת צרה גדולה כזאת לישראל, לראות במהרה בנחת עם ישראל, נחמרי ציון וירושלים, גאולה שלמה ב"א, כעתירת החותמים ברוב ברכה מציון וירושלים עיריית ת"י.
הנהלת התלמוד תורה הגדולה
וישיבת הבחורים "שומרי החומות" ירושלים
הכתובה למשלוח כספים: תלמוד תורה וישיבת הבחורים שומרי החומות ת. ד. 5061 ירושלים.

פחותי זכויות
כל מלחמתו של ועד הלאומי יחד עם ההנהלה הציונית במשך שנים היתה מופנית אך ורק כלפי היהדות החרדית. עם בואם של ראשי הציונים לא"י לא ראו לפניהם שום דאגה אחרת וזאת היהדות החרדית שלש מחשבתם או עמדה להם על הדרך. לא שאלת הערבים אף לא שאלת האנגלים עמדה להם על דרכם כי היהדות החרדית... יהודים חרדית זו סללה את הדרך להתישבות יהודים בא"י, יהדות זו שבאה לא"י בשעה שעוד לא היה בה אף עיר אחת או שכונה אחת יהודית, יהדות זו שעל יסוד עיריה ומרביתה ניתנה הצהרה בלפור, כל מעשים של הציונים היו אך ורק איך ובאיזו אופן אפשר להסיר מעל הדרך אבן נגף זו, אשר שמרה יהדות חרדית...
ועד הלאומי הולך בדרכו ואינו רוצה אף להתחשב שאינו ב"כ הישוב כולו, לגבי ידידת כל יהודי שאינו מסכים לשיטתו איננו נחשב לסנין באיש ט"ן הישוב, שזכה הועד הלאומי כי גם ליהודי החרדי הוכות לגור בא"י ואם יש לו הזכות לגור בה ממילא צריך הוא להיות מכל אותן הזכויות שיהודי אחר נהנה מהן.
זהו בנוגע לזכויות פוליטיות ואותו הדבר בנוגע לעניינים גשמיים.
ועד הלאומי מקבל תמיכה כספית הגונה מאת הממשלה בעד בחי התנוון שלו ולפי הודעת הממשלה באופן רשמי מקבל ועד הלאומי את חלק התמיכה לפי מספר הילדים היהודים בארץ ישראל בכלל וועד הלאומי מקבל את הכסף הזה עבור בחי הספר שלו ובחי התנוון החרדים שאינם כפופים לו ועד הלאומי לא מקבלים כספים אלו אף פרוטה.
ועד הלאומי מקבל כסום כסף לתמיכה לבריאות והיהדות החרדית לא נהנית מתמיכה זו כלום.
והאחרון הכבד, הממשלה נותנת מרי חדש בחדשו 5000 לא"י תמיכה לעניים, תמיכה זו נותנת היא ורק ועד הלאומי, והוא מדיד הנאה מכספים אלו את היהודי החרדי, הממשלה נהנה עד עתה 20,000 לא"י והיהדות החרדית לא קיבלה כמעט כלום מכל הכסום הזה.
זהו הצדק והיושר של העומדים בראש ועד הלאומי.
ועד הלאומי עושה שינוי זכויות בשבילו אבל מקפת את זכויותיהם של אחרים.
ועד הלאומי יודע להפגין ולדרוש בכל תוקף ארץ המגיע לו לפי דעתו ובאותה שעה שולל הוא מאחרים את זכותם המגיע להם.
היהדות החרדית עונה לעומתו ואומרת שהיא לא תסכים בשום אופן להיות תושבים בא"י פחותי זכויות, היא תלחום בכל מאמציה שלהיהודי החרדי תהיינה אותן הזכויות כאשר לאחרים, זכויות מלאות לחרדים בארץ וזאת דרישת היהדות החרדית ואת זאת תמשיך לדרוש עד אשר תצא כנוגה צדקה.

השבוע
במשך השבוע היו הפגנות בערי ומושבות א"י, נגד אישור חוק הקרקעות בא"י, בתל אביב היה עוצר שנמשך ימים ולילות, בחיפה, ירושלים ופתח תקוה היו עוצר למשך יום, שני אנשים מתו מהפצעים שהיו בעת ההפגנות.
האם אין זה קצתו באופן ישר בין יהודי ליהודי בארץ ישראל, והמעצב ביותר הוא שדוקא היהודי החרדי הוא הנחת דרגא בארץ הקדושה, היהודי החפשי, המחלל שבת בפרהסיא והאכיל נבילות וטריפות יש לו בארץ ישראל קהלה מסודרת ומיכרה עם רבנות וכל הסמכויות הדרושות לה למירו שליהודי זה אין כל צורך לא בקהלה ולא ברבנות, ודוקא היהודי החרדי אשר הקהלה היא נשמתו והרבנות היא גולת הכותרת שלו אין לו לא קהלה רשמית ולא רבנות מיכרה והוא מוכרה לסדר לו את חיו הצבוריים באופן בלתי רשמי, והוא באשמת מי? באשמת אותו ועד הלאומי אשר יודע הו"א לדרוש שינוי זכויות בינו ובין הערבים, ואינו יודע להסכים לשינוי זכויות בינו לבין יהודי חרדי.

הרב פנחס כהן שקלינו
אולי יש המשך פנימי בין הגי שני מאמרי חז"ל אין צבור מת ואין צבור עני דהיינו שבאם צבור עני אזי הוא כמרי, שצבור ישנו רק כשכל אחד ואחד נושא בעול עם חברו וכל דור לדור בא וממשיך את התפקיד ואח הפעולות של דור הולך וא"כ בודאי אין כאן מיחה רק האנשים הפרטים מתחלפים עם הבאים אחריהם.
והנה במשך הרקפות ההשקפה הזאת אשר היא נכללת ומתגשמת בויבת, צבורי מצאה לה מקום בקהלה המקומית והיא תובעת שקלינו.
אך האמת הוא שאין צבור עני? והלא ראינו בעינינו שכמה קהלות ובפרט בארץ הקדושה יש להן דקדוקי עניות עד לסאור ואין יכולות למלאות את תפקידם אף במקצת שבמקצת ואל כספי צדקה ממקורים אחרים עניינם תלויות וקרובות הן למיחה ובשל מי הרעה הזאת?
לפי השקפה ראשונה נראה באמתתו של דבר הקהלות אינן צבור שבו כל אחד ואחד נושא בעול עם חברו כפי יכולתו.
אין עסק לנו בקהלות האלה אשר אינן חולכות בנימוסי התורה ואין מגמתן הגדלת התורה, אבל לך אל פנימיות קהלתו דהיינו, ועד העיר האשכנזי.
מן הראוי היה שכל אחד ואחד יתן כ"ל אחד ואחר מס מינימאלי לעדה דוגמת מחצית השקל לשנה אף עני שנוטל מן התמחוי יוכל ליתן, וגם הדל לא ימעיט ליתן מס פחות לקהלתו כדי שתנוח דעתו ויכול לומר שגם הוא נושא בעול עם הצבור, והוא יסוד הראשון שכמו שבמחצית השקל נעשו האדנים למשכן כך הצבור אינו יכול לעמוד ואין לו על מה לעמוד אם לא לכל אחד ואחד יש לו חלק ופנה ביטור.
אמנם גם למחר שדוקא המשכן צו ליתן מחצית השקל כדי להביא בהן קרבות של צבור והושוו בהן עניים ועשירים ועל זה נאמר כדאמרי חז"ל לכפר על נפשותיהם ואשרינו שבדבר נקל כזה נוכל מצא כמרה לנפשותינו, והאם יש אחד שאינו צריך כמרה?
אבל על כל זאת היה נדיבי לב אשר הביאו את נדבתם לך כדי לשלל את המשכן לנו ולתפארת, ובודאי גם קהלתנו אינה יכולה למלאות את כל תפקידים הן במילי דקדושה הן בעניני צדקה אם אנו בינינו לא יתן נדיבי לב.
ובאמת אין דבר יותר קל מלחסדלך מצרכי צבור ומי פתי כל כך כדי שלא יבין לגנוב את דעת הצבור, והאנשים האלה יאמינו נא כמה שאמרו חז"ל על הפסוק ואיש את קדשו לא יהיו (ע' רש"י במדבר ה') ויאמינו נא שבאם לא יחננו שקליהם לך אזי יחננו שקליהם להם הרשע.
ברם כדי לעזור את דעת הקהל נראה לנו מן הצורך שלכל אחד ואחד מן חברי ועד העיר האשכנזי ירגיש מיצר כל צרכי העדה הסובלים מן הדחק ויתן נדבת לבו לצרכי הצבור איש כמתנה ידו אשר ברכו ד'.
אבל לא בהוננו לבד צריכין אנו לשקל ארץ שקלנו אלא גם בנינו ובנפשנו וכל צבור וצבור וכל קהלה וקהלה אשר אין בהן עוסקים בצרכי צבור (המשך בעמוד הרביעי)

סקירות ומבטים

יא.

הרב משה דוד שיק, הל"א אביב אנטי-שמיות, אנטי-יהדות ואנטי-חרדות

שיחות

גם הפעם נשוחה על מידת האומץ הדרושה לנו, ונשוחה בענינה דיומא.

לכל איש דרושה מידת האומץ, ביחוד דרושה מידה זו לנו היהודים החרדים.

חיים: אנו בימים קשים מאד, דומים אלו דרושים עצבים חזקים אבל בעיקר דרושה לנו התנכרות והתחזקות ואמיצות הלכ' ביחס להעמדה שעלינו לקבוע לכל מקרה ומקרה העובר עלינו בזמן האחרון.

היהדות החרדית לא צריכה להגרר אחרי הסיסמאות אשר מכניס לנו מדי יום ביום יום חרשים לבקרים מנהיגי התפישות.

אנו צריכים לקבוע לנו עמדה לכל דבר ודבר מתוך מבט השקפתנו, השקפה הנובעת ממקור הורחנו הקדושה ולא להסתכן בהורס.

עדים היינו להחפצות המאורעות בשנת ה'רצ"ו או נפלטה מפי המנהיגים החפשיים הסיסמה של "הכלגה", אין אנו אומרים ששמתנו ועמדתנו היתה נגד הכלגה, מנהיגי היהדות החרדית מתוך מבט ההשקפה הרחית היו בעד עמדה זו, למרות שאחרים, נ"כ מהלאומים, דחמו נגד שיטה זו.

עדים הגנו כהיום שאותם האנשים שהיו בעד הכלגה או והצחירו נגדו במקומות פומביים: מי אשר ירים יד נגד ערבי תקוצץ ידו! כהיום הם בעד הפגנות נגד הממשלה הבריטית המביאות בלי ספק לירי שפיכות דמים ולירי חירוד היחסים בין העם היהודי והאנגלים.

המנהיגים התפשים מחזיקים לא לפי נקודה יסודית שאין לזנו מסנה אלא התלמדותם מתקבלות לפי רוח הזמן ובשנת ה'רצ"ו מצאו או לנכון לטובת הפוליטיקא שלהם בהסיסמא של "הכלגה", אבל עתה בשנת ת"ש מוצאים הם שלטונות הפוליטיקא דרושה לזכות בשיטת ההתנגדות ומשום כך חולכים הם בדרך אחרת.

אבל אנחנו היהודים החרדים כשהסכמנו למיסמא ההכלגה היה זה עפ"י יסודות דתיות ומשום כך גם עתה אנו עומדים על נקודה זו ועלינו להמשיך ללכת גם הלאה בשיטה זו ואף יווי אהנו מעמדתנו האיתנה הזאת שום כח שבעולם.

הבנת הענינים לפי הכרתנו ואומץ בדרכינו וזוהי סיסמתנו בשעה מרופה זו.

משוחח

עד כמה נעצרה המלה "דת" אצל אהנו ובכן יצאה מלפניכם הסיסמה "הדת היא העבודה", את ארץ הקדושה חללתם והמרתם בשם ארץ ישראל סתם בהסרת מעטה הקדושה, והנהגים ככם מבטלי הישוב החדש מחקו גם את המלה ישראל וקראים רק "ארץ" (רק המטשלה בעלת המנדט כותבת במסגרת אי) ביסוד האוניברסיטה יצאה הקריאה: מציון תצא תורה ככה חללתם וברכתם על הגאולה ועל התמורה וכעת בראתם, מהחריה חדש להישיבות את, ישיבות הישוב החדש, וזכרו נא את דברי חז"ל, ואם המיר מו ס ר !

בגרמניה—משטר אנטי-שמי, ברוסיה—משטר

אנטי-דתי וב... תל אביב—משטר אנטי-חרדי, המטורפים הגרמנים שורפים בתי כנסיות ובתי מדרשות ומחללים כל קודש, הכופרים הרוסים מחוללים ברוסיה האדומה ובאמצעים שונים רופים את הכפירה על החושבים, ובתל-אביב—עיר העברית הראשונה רוצים חברי העיריה לבטל את החנוך החרדי, כי בזמן שכל מוסדות החנוך החרדי מתאבקים על קיומם וסכנת הסגר מרחפת עליהם, בזמן שמסורות החנוך החרדי כהל אביב נמצאים במצב כספי נורא ואין מקבלים תמיכה מן החוץ, בזמן כזה לא הגדירה עיריית תל אביב את תמיכתה בשבילם, "בזמן שכל מוסדות החנוך מקבלים שש לאי לשנה, כערך, בעד כל ילד, מקבלים המוסדות החרדים רק כליות ותצ, רבבות חרדים משלמים מס חנוך, רבבות לירות וזרמות לקופת העיריה מכיסו החרדים ויש לו הזכות להצבור החרדי לתכוע מהעירייה שתתן אפשרות של קיום למוסדות החנוך החרדים, יאמרו הדברים באופן ברור: הצבור החרדי בתל אביב לא יעבור בשקט להשעריה הצבורית הזאת! הצבור החרדי לא יתן להשלכות את עצמו! פעם ולחמיר מוכרח לבא קץ וסוף לכל הענין הזה, או שהעירייה תיסגר מחלקה חרדית מיוחדת וכל (המשך בעמוד ד')

בבתים המורחז לא נכנס לשום ישיבה, ואשר גם מראשי המורחז הרב עמיאל בעצמו הראה על העובדה הזאת, ולא עוד אלא כי הראה גם על העובדה שהמחזיקים האלה מקיפים לא יכיר אותם גם בהסתדרות המורחז, ובה אישור את החנוך המקוקק של בתים המורחז, כא בעל המאמר דרכו והביא רא' מצעירים שנמרו מקודם את בית הספר הריאלי התכוננו בתל אביב והמה תלמידים מצוינים בישיבת חברון, אבל אנה נתחנכו הצעירים האלה? באיזה בית ספר של המורחז קבלו את חנוכם תראשית לימודם?

אבל מלה חרפה נולדה, ישיבת הישוב החדש, בקס, קהל"ל למצוא דבר הפך שברכה תוכל, זהו ענין, ולהעביר לאם לאש את בני הישיבה ברא דתם טפוס חדש של ישיבה יודעים שכל הישיבות הקדושות לא היו חדשות ולא ישנות כי אם ישיבות שלמרו קראו ושנו כאלו, היו בארץ הקדושה, וכאלו, היו בגולה, אם בלואט של מתננים ואם בפולין של החסידים, והנה כעת ילד יולד להישיבות ויקרא שמו בישראל, ישיבות הישוב החדש, אדוני הציונים והמורחזים! את הכל התפתחם ואת הכל חללתם: בישראל ה' שקל הקודש התפתחם אותו בשקל הציוני, בישראל בזמן שבית המקדש ה' קיים הביאו בכורים, באתם והתפתחם את הבאת בכורים לחקקל, את אשר מעולם אצל האומה הישראלית בשם, שבת קודש שניתם רק זקרות, יום השבת, יודעים הנכם

שכותב המאמר רואה את דורנו לדור וכא,

דורנו הוא אותו הדור שזכה לגם גדול כזה אשר לא זכו לו כל הדורות מימי אברהם ועד היום וכו' החל מיושע ואחריו, אבל ההבדל הגדול בין דורנו ובין הדורות הקודמים הוא באיכות המעשים והקרבנות וכאן זכינו להגם הגדול, שלא זכו לו כל הדורות הקודמים, כי בה בער, שהדורות הקודמים החל מיושע ואחריו השופטים המלכים, התשמוצאים הוכרחו להביא לקיום ההבטחה, קרבנות גם בגשם, נעשה לנו גם שלכבוש הארץ המובטחה לנו מטפיקים גם קרבנות כספים, זכינו למיעוט דשמיא כו' זהו הגם שאנו זכינו לו ולא הקודמים, ומה עשינו אנחנו ביחוד אנו הידעים והחרדים?

ובכן עכוב הגאולה הוא רק מאת היהודים החרדים, אבל חבריו בהסתדרות הציונית החל מהמורחז ועד השומר הצעירי כולם מתקונים גאולה וראוים ביותר נגמרים של דורות הקודמים, החל מיושע השופטים כו' — עד — החשמונאים, לזכות עם דברי שמואל כאלה אין כדאי, וגם לא יהיה מטפל כלל במאמר הזה כי הן כמה סאטרים נדפסו בהעתון הניג של המסדה החרדים ממשות וסכנות מבלי אשר איש שם להם לב, אבל כוחב המאמר שהנהו מחלל כבוד אבותיו הקדושים באולתו אמרתו שנכון להראות לו את שגגתו.

ומרי דברי בעתון הניג ראיתי אותו מתמרמר על הקול ישראל על אשר הנהי חזון חכיפות על האמרה שהחנוך החרדי החדש

זה שהוא מוסדו של המורחז ועפ"י שטריריש ו'ל אינו נתון אף תלמיד אחד לישיבה, מכיון שקול ישראל חזון חכיפות על אמרה זו ואיש לא מצא לנכון להכחשה הרי היא מתקבלת כאמת, אך אילו ה' הקשר בין קול ישראל ובין מוסדות התורה מהודק יותר, ה' יודע בשיטות אשר בירושלם ישנם תלמידים מצוינים שגמרו קודם ארץ בית הספר התיכוני הריאלי התכוננו אשר בתל אביב.

היו כמה אחיות עינים בדברי הפשטן הזה החי על עטו, קודם ערכוב את שפת הירש ו'ל בזה, בשעה שבאמת מבהים של שפת הירש ו'ל חמצאו כמה בחורים בישיבת מלך, מיר קלעצק ועוד, והבחרים האלה נתחנכו מקטנות בבתי האלה, ולא מצאתי גם בהקוויש שיכחיש את העובדה הזאת, וכאשר כותב המאמר הזה יודע בעצמו שהקווי מהודק יותר וקשריו מרובים את מוסדי התורה החרדים, אבל בעל המאמר עשה רק ויוק קטן, כי בשעה שהקוויש הראה וגם מראה חמיר על העובדה ששום צעיר מאלה שנתחנכו מ'ל ד'ו'ט'ס

מענין הרבר שהמכותים שקמו מכין המורחזים וליבשים מעטה קנאה של תורת ה' רואים את כל העוונות והפשעים שחטאו ושפשעו רק החרדים חברי אגודת ישראל, ולעומת זאת המה מוכים במסגרים בנוגע לחבריהם הציונים, כל הנענים שהמה רואים, יודעים לחלוח רק באותם החרדים שלא רצו לתת ידם להסתדרות הציונים, נמוקם אהם, כי הן שקודה מצוה ישוב ארץ ישראל (אם היא רק) כנגד כל התורה, והלאומיים הן על כמה מטלים את המצוה הזאת, ומטילא המה מקיימים את כל התורה, אבל היהודים החרדים אשר רק בתורת ה' חפצם ויודעים כי תורת ה' המיטה ולא נתנה לחצאין, אי אפשר להגיד שכל אחר מקיים את כל התורה ולא יחטא, ובכן יש מקום למכותי המורחז.

מכותי, מעין זה ראיתי ב"ההר"ג-ד-ד ש'י' בהמאמר, גאולה והפלה הבונה את כל השקפתו על דברי חז"ל כל הסופך גאולה לתפלה אינו נזוק, ובא דחוכית להיהדות החרדית שכעת אחרי אשר הקק"ל עשה, שטר מכירת המץ ויסר מחלקת חרדים, על צד היתר עיסקא' אין שום שאלה יותר ובכן

הורדנו כלנו למדרגת של מתפללים כצפוף הורדנו כדברי בעל הכוזרי: למצן ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה וכו' איורה אדמה: אדמת ארץ ישראל, אבל היא בירי זרים והצו ניתן לסדוה ואנו מתפללים וקוראים קריאת שמע ואין אנו שומעים באזנינו ואין אנו מבינים ומשכילים בלבנו מה שאנו אומרים בפינו אשר נשבע ה' לאבותינו לתת להם.

בעל המאמר שכח כפי הנראה מקודם דבר קטן שהמטרא של הסופך גאולה לתפלה, היתה צריכה להיות כל הסופך תפלה לגאולה, כי מקודם אנו מתפללים נא ישראל ובכן הדין ה' נתון להסמך את התפלה לגאולה ולא את הגאולה לתפלה.

אבל כשאנו סומכים, הנה סומכים את המפל להעיקר וכן אמרו חז"ל כל הסופך גאולה לתפלה אינו נזוק כלומר כל מי שהתפלל היה העיקר וסופך אלו את בקשתו על גאולתו ועל פדות נפשנו אינו נזוק, אבל לא כמו כותב המאמר, גאולה ותפלה שקפצה זו התפלה ודל על כל הפרשה של "והי' אם שמוע השמעני אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם כו' השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם כו' וחרה אף ה' בכם כו' ואבדתם מהרה מעל הארץ המובטח מרוע לא שאל כותב המאמר הזה את שאלתו איזה אדמה? ולא השיב את השונוה שאדמת ארץ ישראל היא, ואם הנהו מיפה וצוקע, או לנו מיום הדין? עלי להשיב לו רק אוי לנו מיום התוכחה שמכותים קמו שרואים את קיסם בין שיני החרדים לקורה גדולה, אבל את הקורה בין חבריהם הציונים אינם רואים אף בחור קיסם, ולא עוד אלא

רשימות למצב

בנוכח לא לו.

ועד הקהלה של, כנסת ישראל, נכנס. כיום החמישי האחרון בנבול שאינו שלו עם פרסום הפקודה שכל בתי התלמוד תורה יסגרו, פקודה זו הרגיזה מאד את היהדות החרדית כי כידוע אין בין חברי הנהלת הקהלה החפשיה אף אחד אשר שולח את בניו לתלמוד תורה והועד הקהלה ביטורו הוא נגד החנוך החרדי של בתי התלמוד תורה, ומטילא לא דאג אף פעם לקיומם, ולא עוד אלא אף אם באו לידיו כספים מאת הממשלה דתת אוכל ילדיהם עניים מחלק הוא את הכסף דוקא עבור בתי ספר החפשיים ומתעלם נגמרי מהתלמידים העניים הלומדים בבתי התלמוד תורה, ובכל זאת היתה זו ההוצפה לפרסם פקודה שבתי התלמוד תורה יסגרו, אבל לשבחה של ירושלים וששבתם של מנהלי בתי התלמוד תורה יש ציון שאף תמיד תורה אחת לא נשמעה לפקודה חצופה זו שניתנה מאנשים שאין להם כל קשר ויוקא אל מוסדות התורה, אולי תועיל עמירה אמיצה זו של מנהלי בתי התלמוד תורה שועד הקהלה לא יקח לו דהבא ממכות שאינה שלו.

דבר השוה לכל נפש.

לכל פעולה אשר ועד הקהלה החפשיה עושה בירושלם בהכרח שוה פוגע בכוניות היהודים החרדים אשר אינם יכולים מעמדים דתים להיות חברים

החפשיה דואנים לעצמם להכין להם מקום לקבורה דוקא בבית הקברות של היהדות החרדית...

לא לחנם...

— לא לחנם הלך דוריר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו.

אמרה זו הולמת מאד את ההסכם שנעשה בין מערכת, הצופה ומערכת עתוני, הסתדרות העובדים, אומ"ר, וגה"ה אחרי הפסקת, הצופה, שנותנים למנויי הצופה את עתוני השמאל.

לא לחנם הלך, אלא מפני שהוא מינו—אנו לא ראינו מתחילת הופעת, הצופה הברד גדול בינו בזין עתוני, ההסתדרות לגבי עניני היהדות החרדית, ויחסו של הצופה הוא דפעימים עוד יותר גרוע מיחסם של עתוני השמאל, אם עתוני השמאל הקבועים בשופחם והשקפתם השלימו כבר עם המציאות שיש לתת מקום גם ליהדות החרדית הרי לא כן, הצופה של המורחז החותר בכל מאמציו נגד הכרת קיומה של היהדות החרדית הבלתי תלויה בהאינסטנציות של החפשיים.

ההסכם הוא מתאים ואופיני, עורכי הצופה לא היה מספיק בשביתם לתת למנוייהם עתון כלי אלא דוקא עתון שמאלי.

יכול להיות שמטרתם היא לטובת המנויים שיוכלו לקבל במוצאי שבת עתון טרי, אם וזוהי הכוונה הרי מתאים דכך באמת האמרה של לא לחנם הלך הוריר אצל העורב אלא מפני שהוא מינו.

בקהלה חפשיה זו וחמיר אוחזת היהדות החרדית באמצעים נגדיים.

בזמן האחרון עשה ועד הקהלה צעד אשר הוא גם לטובת כשביד היהדות החרדית, פעולה זו היא: פירור בית קברות לחברי הקהלה החפשיה.

עם רבוי העולים החפשים מחצלי שבת בפרהסייה וביתור בעלי נשים נכריות נמצאו החרדים במצב בלתי נעים, כי עד עתה היו חושבי ירושלים כרובם הגדול כולם אהובים וכבוע כרורים ועם השתנות המצב דרעה כאשר "מת" אחר מהמחללי שבת התקשו במציאת מקום לקבורתו.

עם יסור בית הקברות של הקהלה החפשיה יסודר הדבר, ועתה כל אלו אשר שייכים להקהלה החפשיה יובאו לקבורה בבית הקברות של הקהלה החפשיה, ובבית הקברות של החברא קדישא החרדית מקום מנות גאנו וצדיקי קדמוי ייע לא יובאו לקבורה חברים השייכים לקהלה שפרקה עוד התורה ומחצלי שבת ונשואי נכריות.

הנהגת הקהלה החפשיה בתעמולתה מפרסמת את התקונים שנעשו בעניני הקבורה ומציגת את הפעולות שאנשי החברה קדישא שלהם הולכים בההלויות, צעד אחרי צעד...

היינו מיעצים להקהלה החפשיה לפרסם שביתת הקברות שלהם, יובאו לקבורה רק חברי הקהלה שלהם וזה יספיק לתעמולה... אבל יתר עם זה היה כדאי שיפרסמו שמיסדי החברא קדישא והממעסקים בה וכן רבני הקהלה

צדק ונאמנות
בכנסת ישראל
אליהם
דף 14